

MATURITNÍ ZPRAVODAJ

CERMAT INFORMUJE O NOVÉ MATURITNÍ ZKOUŠCE

4

2008

MATURITA ŽÁKŮ

SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Při skládání maturitní zkoušky žák uplatňuje celou řadu dovedností, které samy o sobě nejsou předmětem zkoušky, ale vytvářejí nutný základ pro její úspěšné zvládnutí. Automaticky se předpokládá, že je žák bezpečně ovládá. Jedná se především o dovednost **číst vytištěný text, čtenému textu správně porozumět, zapsat odpověď**. Tyto dovednosti, pro většinu žáků rutinní, nemusí být tak samozřejmé a bezproblémové u žáků s určitým druhem zdravotního postižení či znevýhodnění. Např. žák se zrakovým postižením potřebuje ke čtení písmo dostatečně zvětšené nebo dokonce reliéfní – bodové (tzv. Braillovo písmo). Pokud by měl před sebou test v běžné podobě, neuspěl by v něm jednoduše proto, že by ho nedokázal přečíst. Žák, jehož mateřštinou není čeština (ale třeba český znakový jazyk) sice text vidí dobře, ale může mít potíže s přesným pochopením jeho významu. Žák s postižením horních končetin zase dobře rozumí čtenému textu, ale může mít potíže s „technickou“ stránkou čtení (třeba s obracením stránek), se zápisem odpovědí do formulářových políček na záznamovém archu, se psaním rukou. Žákovi se specifickými poruchami učení zpravidla činí potíže málo přehledný a složitě strukturovaný text na stránce, ve slovních odpovědích pak nalézáme opakující se specifické chyby (např. pravopisné) vyplývající z povahy jeho poruchy. Takto by výčet mohl pokračovat dál. Chtěli jsme zde pouze naznačit, jak různým obtížím čelí cca 2 % žáků v maturitních ročnících.

Právo na uzpůsobení podmínek vzdělávání a ukončování vzdělávání je žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) zaručeno zákonem. Nikdy se nepodaří handicap jako důsledek zdravotního postižení zcela odstranit, ale naším cílem je uzpůsobovat podmínky konání maturitní zkoušky pro konkrétního žáka do té míry, aby se tento vliv minimalizoval, a šance všech žáků tak byly vyrovnané. Není univerzálním řešením snížit nároky a tzv. „přimhouřit oko“, ale spíše zajistit takové podmínky, které žákovi umožní správně porozumět zadání, číst a psát způsobem, na nějž je při studiu zvyklý apod. Existují v rámci společné části maturitní zkoušky individualizovaná řešení pro tyto žáky? V následujících odstavcích se vám pokusíme přiblížit koncepci společné části maturitní zkoušky žáků se SVP, jak byla připravena na základě diskuse s odbornou veřejností, s využitím zahraničních pramenů a zkušeností z přípravných programů Maturita bez handicapu 2003–2007.

HLAVNÍ RYSY

Podoba společné části maturitní zkoušky pro žáky se SVP je přímo odvozená od maturitní zkoušky pro intaktní (nepostíženou) žákovskou populaci. Podstatu tvoří uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky, což napomůže žákům se SVP zmírnit či eliminovat jejich handicap. Uzpůsobení se týká jak žáků vzdělávaných ve středních školách samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením (speciálních středních školách), tak žáků individuálně nebo skupinově integrovaných.

◆ NÁROK ŽÁKA NA UZPŮSOBENÉ PODMÍNKY

Na základě odborného posudku školského poradenského zařízení (pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra), v němž je detailně popsán charakter uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky, rozhodne ředitel o zařazení žáka do příslušné kategorie a skupiny žáků se SVP (viz dále). Rozhodnutím ředitele vzniká žákovi se SVP nárok na uzpůsobené podmínky konání maturitní zkoušky.

◆ UZPŮSOBENÍ PODMÍNEK

Mezi uzpůsobení společné části maturitní zkoušky patří: navýšení časového limitu, umístění žáků se SVP do samostatné učebny/učeben, možnost použití kompenzačních pomůcek, upravené testové materiály, využití individuální techniky pro zápis odpovědí, možnost využít pomoci asistenta nebo tlumočníka, vynechání poslechového subtestu u žáků se sluchovým postižením aj. (podrobněji viz Charakteristika uzpůsobených podmínek).

◆ ODLIŠNÉ ZKUŠEBNÍ SCHÉMA

Navýšení časového limitu řešení testů představuje u některých skupin žáků se SVP prodloužení až o 100 % původního limitu. Z tohoto důvodu není možné u žáků se SVP a žáků intaktních dodržet stejné zkušební schéma s jednotným začátkem a koncem testování každé zkoušky, resp. každé části zkoušky. Pro žáky se SVP bude stanoveno zvláštní schéma, které dostojí na jedné straně požadavku utajení testů až do zahájení testování a zároveň zachová rozumnou dávku pracovní zátěže kladené na žáka.

◆ HODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ZKOUŠKY

Kritéria hodnocení výsledků jsou shodná s kritérii hodnocení intaktních žáků. Výjimku představuje výše zmíněné vynechání poslechového subtestu a úpravy kritérií pro hodnocení písemné práce a ústní zkoušky u některých skupin žáků se SVP (dle stanoviska školského poradenského zařízení a metodického pokynu CERMATU).

KDO JE „ŽÁK SE SVP“?

Školský zákon definuje žáka se SVP jako osobu se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. V kontextu nové maturitní zkoušky jsou za žáky se SVP považováni žáci se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním, jejichž rozumové schopnosti dávají předpoklad osvojení učiva střední školy ukončované maturitní zkouškou v požadovaném rozsahu, avšak způsobem, který zohledňuje speciální vzdělávací potřeby těchto žáků.

Školský zákon dále stanovuje, že podmínky konání maturitní zkoušky budou upraveny pouze žákům se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním. Konkrétně jsou pod pojem „žáci se SVP“ v kontextu maturitní zkoušky zahrnováni:

- ◆ žáci se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým)
- ◆ žáci se zdravotním znevýhodněním (např. žáci dlouhodobě nemocní, zdravotně oslabení, žáci s lehkými zdravotními poruchami)

- ◆ žáci se specifickými poruchami učení (SPU)
- ◆ žáci s poruchami autistického spektra
- ◆ žáci s narušenou komunikační schopností
- ◆ žáci se souběžným postižením více vadami

Žákem se SVP (jako osobou oprávněnou využít opatření kompenzující zdravotní postižení či znevýhodnění) se rozumí žák, který je rozhodnutím ředitele školy zařazen mezi žáky se SVP pro účely konání společné části maturitní zkoušky. Rozhodnutí ředitele je podmíněno odborným posudkem školského poradenského zařízení a obsahuje konkrétní určení kategorie a skupiny vymezující povolená uzpůsobení společné části maturitní zkoušky. (O kategoriích a skupinách bude pojednáno dále v textu.)

ROZDĚLENÍ ŽÁKŮ SE SVP DO KATEGORIÍ A SKUPIN

Žáci se SVP jsou pro účely společné části maturitní zkoušky rozděleni do **čtyř kategorií podle charakteru vzdělávacích potřeb a do skupin I-III podle míry požadovaných uzpůsobení.**

◆ KATEGORIZACE PODLE CHARAKTERU SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB – ROZŘAZENÍ ŽÁKŮ DO KATEGORIÍ:

- ◆ **tělesné postižení (TP)**
- ◆ **zrakové postižení (ZP)**
- ◆ **sluchové postižení (SP)**
- ◆ **specifické poruchy učení a ostatní (SPU-O)**

Pod pojmem „ostatní“ jsou uvažováni především žáci s dyspraxií, poruchami pozornosti a soustředění, s projevy hyperaktivity, impulzivity nebo hypoaktivity, dále žáci s poruchami autistického spektra a žáci s narušenou komunikační schopností (dysfázií nebo afázií).

Označení kategorií podle druhu postižení (TP, ZP, SP, SPU-O) je nutné chápat jako orientační, neboť rozhodujícím kritériem pro zařazení žáka do té které kategorie není jeho konkrétní diagnóza, ale především funkční důsledky vady, poruchy, onemocnění nebo postižení (tj. konkrétní dopady na činnost žáka) ve vztahu k vykonání společné části maturitní zkoušky.

◆ KATEGORIZACE PODLE MÍRY UZPŮSOBENÍ PODMÍNEK SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY – ROZŘAZENÍ ŽÁKŮ DO SKUPIN:

Skupina I

Žáci pracují s testovými materiály v běžném formátu se standardně tištěným textem. Záznamové archy pro zápis odpovědí jsou bez úprav. Žáci mají navýšený časový limit na řešení (o 25–75 %) a mohou používat individuální kompenzační pomůcky uvedené v posudku školského poradenského zařízení. Žáci se sluchovým postižením nekonají poslechový subtest v rámci zkoušky z cizího jazyka.

Skupina II

Žákům ve skupině II je výrazněji navýšen časový limit (o 50–100 %) a testové materiály jsou upravovány podle jejich potřeb. Úpravy se týkají především formální stránky (např. zvětšení písma, přehlednější úprava stránky, zvýraznění klíčových slov). V odůvodněných případech je možné provést i obsahové úpravy nebo nahrazení úloh, které jsou s ohledem na charakter žákovy postižení neřešitelné (podmínkou úprav je maximální možné zachování typu, specifického cíle, obtížnosti a dalších charakteristik úlohy). Žáci ve skupině II

zapisují odpovědi přímo do testového sešitu nebo alternativní formou, např. na Pichtově stroji či na PC. Při řešení mohou používat kompenzační pomůcky podle doporučení školského poradenského zařízení. Žáci se sluchovým postižením nekonají poslechový subtest v rámci zkoušky z cizího jazyka.

Skupina III

Úpravy v rámci skupiny III jsou určeny žákům, kteří nemohou samostatně pracovat ani za podmínek stanovených pro skupinu II, a vyžadují tedy navíc pomoc asistenta nebo tlumočnicka do znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů (dále tlumočnicka). U žáků neslyšících zařazených v této skupině bude využito tlumočení testu do českého znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů (tlumočení se neuplatňuje u zkoušek z českého a cizího jazyka).

KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ ŽÁKŮ DO KATEGORIÍ A SKUPIN

Jak již bylo řečeno, **rozhodujícím kritériem pro zařazení žáka do té které kategorie není diagnóza žáka, ale především funkční důsledek ve vztahu k vykonání společné části maturitní zkoušky.** To znamená, že do určité kategorie je možné zařadit i žáka s postižením či znevýhodněním, které neodpovídá důsledně označení dané kategorie, ale jehož funkční důsledky a potřebná uzpůsobení maturitní zkoušky se nejvíce blíží těm, která jsou pro danou kategorii stanovena.

Žáci se souběžným postižením více vadami jsou zařazováni do kategorií a skupin podle toho druhu postižení, které ve větším rozsahu ovlivňuje práci s textem (např. žák se souběžným těžkým zrakovým a tělesným postižením bude zařazen do kategorie ZP především z důvodu nutnosti rozsáhlejších úprav testových materiálů určených žákům se zrakovým postižením). U komplikovaných případů žáků se souběžným postižením více vadami je pro správné zařazení nutná konzultace s CERMATem.

K **zařazení žáků** do kategorií a skupin je potřeba přistupovat **přísně individuálně**, neboť ani u žáků se stejnou diagnózou nemůžeme předpokládat, že funkční omezení, která tato diagnóza způsobuje, budou stejného rozsahu a stejné závažnosti:

Příklad: Nevidomý žák pracující samostatně s textem v Braillově písmu bude zařazen do skupiny II. Vedle toho může existovat jiný žák se stejnou diagnózou, který Braillovo písmo dostatečně neumí, nezvládá samostatnou práci s textem ani na PC a v průběhu studia využíval služeb asistenta. Takový žák bude zařazen do skupiny III.

O zařazení žáka rozhoduje ředitel školy na základě odborného posudku školského poradenského zařízení.

CHARAKTERISTIKA UZPŮSOBENÍ PODMÍNEK KONÁNÍ SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY PRO ŽÁKY SE SVP

Žáci se SVP potřebují k plnému prokázání svých vědomostí a dovedností uzpůsobené podmínky zkouškové situace (více času, individuální kompenzační pomůcky apod.). **Uzpůsobené podmínky konání maturitní zkoušky však nezahrnují možnost prominutí zkoušek.** Základním předpokladem efektivity navržených uzpůsobení je skutečnost, že je **žák doposud ve výuce využíval a je na ně zvyklý** (bezpeč-

ně zvládá obsluhu kompenzačních pomůcek, je zvyklý na komunikaci s asistentem apod.). Situace u maturitní zkoušky nesmí být pro žáka ničím novým, v opačném případě by realizovaná uzpůsobení měla nulový, nebo dokonce negativní efekt.

CERMAT zodpovídá za přípravu a distribuci uzpůsobených testových materiálů pro zkoušky společné části maturitní zkoušky konané formou didaktických testů a písemné práce. Uzpůsobení ostatních forem zkoušky (např. ústní nebo praktické) spadají do kompetence školy a řídí se doporučením školského poradenského zařízení a metodickými pokyny CERMATU.

Uzpůsobení podmínek maturitní zkoušky lze rozčlenit do následujících oblastí:

- ◆ úpravy prostředí
- ◆ navýšení časového limitu
- ◆ úpravy testových materiálů
- ◆ využití kompenzačních pomůcek
- ◆ asistence
- ◆ tlumočení do znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů

◆ ÚPRAVY PROSTŘEDÍ

Žáci se SVP jsou testováni v samostatné učebně, příp. učebnách, odděleně od žáků intaktních z důvodu odlišného časového limitu, používání individuálních kompenzačních pomůcek a dalších uzpůsobení podmínek konání zkoušky (např. přítomnost asistenta).

Nárok na **úpravy prostředí** zakládá posudek školského poradenského zařízení. Jedná se zpravidla o **úpravy pracovního místa** (stolky s nastavitelným sklonem a výškou pracovní desky, individuální přisvětlení apod.) nebo o **úpravy učebny** (omezení rušivých prvků, optimalizace podmínek pro odezírání, strukturalizace prostředí pro žáky s poruchami autistického spektra apod.).

◆ NAVÝŠENÍ ČASOVÉHO LIMITU

Žáci se SVP potřebují k vypracování stejného úkolu podstatně delší čas než ostatní žáci srovnatelných schopností, a to z nejrůznějších důvodů (odlišný způsob vnímání informací, jiný způsob zapisování, práce s jiným formátem textů – např. práce s testem v Braillově písmu, dále náročná práce s kompenzačními pomůckami, potřeba častějších individuálních přestávek v práci apod.).

Navýšení časového limitu je stanoveno v rozmezí **25–100 %**. Každá skupina žáků podle rozsahu úprav podmínek konání maturitní zkoušky má však určenu konkrétní hranici prodloužení testovacího času (viz následující tabulka). **Navýšení je chápáno jako maximální možné** a žák pochopitelně může práci odevzdat dříve.

◆ ÚPRAVY TESTOVÝCH MATERIÁLŮ

Žáci ve skupině I pracují se zcela **identickými testy jako intaktní** žakovská populace.

Žáci ve skupinách II a III pracují s **upravenými materiály.**

Cílem úprav je především minimalizace rizika, že žák v testu neuspěje z důvodu nepřechtení (nebo chybného přechtení a neporozumění) zadání některých úloh. Úpravy zahrnují jednak formální optimalizaci testových materiálů, jednak obsahové úpravy úloh.

Formální úpravy

Formální úpravy spočívají např. ve zvětšení písma (až na 26 bodů) a řádkového prokladu, členě-

PŘEHLED UZPŮSOBENÍ PODMÍNEK KONÁNÍ SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY (DIDAKTICKÝ TEST A PÍSEMNÁ PRÁCE)

	Skupina I	Skupina II	Skupina III
Tělesné postižení (TP)	čas prodloužený o 75 %; kompenzační pomůcky	čas prodloužený o 100 %; formální úpravy testu a zadání písemné práce; zápis řešení přímo do testového sešitu; možnost psaní písemné práce na PC; kompenzační pomůcky	stejně jako skupina II + asistence
Zrakové postižení (ZP)	čas prodloužený o 75 %; kompenzační pomůcky	čas prodloužený o 100 %; formální úpravy testu a zadání písemné práce (zvětšené písmo vel. 14, 16, 20, 26 b., Braillovo písmo, elektronická verze); možnost volby způsobu zápisu řešení; obsahová úprava a nahrazení některých úloh; možnost psaní písemné práce na PC; kompenzační pomůcky	stejně jako skupina II + asistence
Sluchové postižení (SP)	čas prodloužený o 50 %; kompenzační pomůcky; vyloučen poslechový subtest z cizího jazyka	čas prodloužený o 100 %; formální úpravy testu a zadání písemné práce; zápis řešení přímo do testového sešitu; obsahová úprava a nahrazení některých úloh; kompenzační pomůcky; možnost asistence; vyloučen poslechový subtest z cizího jazyka	stejně jako skupina II + obsahové úpravy zkoušky z ČJ a AJ pro neslyšící + možnost asistence a/nebo tlumočení do znakového jazyka a dalších komunikačních systémů
Specifické poruchy učení a ostatní (SPU-O)	čas prodloužený o 25 %; kompenzační pomůcky	čas prodloužený o 50 %; formální úpravy testu; zápis řešení přímo do testového sešitu; možnost psaní písemné práce na PC; kompenzační pomůcky	čas prodloužený o 100 %; ostatní uzpůsobení stejně jako skupina II + asistence (netýká se žáků se SPU)

ní textu na kratší celky, zvýraznění klíčových slov, použití prvků usnadňujících orientaci na stránce, umožnění zápisu odpovědí přímo do testového sešitu.

Zvláštními úpravami formátu jsou přepis do Braillova písma, elektronická verze pro použití na PC vybavených hmatovým nebo hlasovým výstupem a videonahrávky překladu testů do českého znakového jazyka přikládáné k povinným zkouškám společné části (s výjimkou českého a cizího jazyka).

Obsahové úpravy

Obsah testů zůstává srovnatelný s obsahem testů pro intaktní populaci. Výjimku představují úlohy, které jsou z testů pro určité skupiny žáků zcela vyloučeny z důvodu smyslové nedostupnosti (např. úlohy vyžadující řešení v grafické podobě u žáků se zrakovým postižením nebo úlohy založené na sluchovém vnímání či jazykovém citu u žáků se sluchovým postižením). Takové úlohy jsou nahrazeny úlohami jinými, **přičemž nové úlohy nemění obtížnost a v maximální možné míře zachovávají i obsahovou specifikaci testu.**

Žáci se sluchovým postižením (skupiny I, II, III) nekonají poslechový subtest z cizího jazyka. Podstatná změna obsahu se týká zkoušek z českého jazyka a cizího jazyka v úpravě pro neslyšící. Neslyšící žáci (kategorie SP skupina III) konají modifikované zkoušky: ČJ pro neslyšící a AJ pro neslyšící, které reflektují jejich speciální vzdělávací potřeby a dosavadní způsob výuky na ZŠ a SŠ. (Výběr cizího jazyka byl zúžen pouze na anglický jazyk, jelikož neslyšící žáci skupiny III studují t. č. pouze angličtinu.)

Český jazyk pro neslyšící je modifikací zkušebního předmětu Český jazyk a literatura a je určen výhradně neslyšícím žákům zařazeným do skupiny III. Obsahově se nejvíce blíží zkoušce z českého jazyka jako jazyka cizího při současném zohlednění některých výjimek pro žáky se sluchovým postižením (vyloučení poslechového subtestu, modifikovaná ústní zkouška realizovaná písemnou interakcí např. prostřednictvím chatu).

Zkouška z **Anglického jazyka pro neslyšící** je určena výhradně neslyšícím žákům zařazeným

do skupiny III. Jedná se o modifikaci zkušebního předmětu cizí jazyk. Zkouška má sníženou úroveň obtížnosti při současném zohlednění výjimek pro žáky se sluchovým postižením (vyloučení poslechového subtestu a modifikovaná ústní zkouška realizovaná písemnou interakcí např. prostřednictvím chatu).

◆ KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

Kromě běžných pomůcek, které je v průběhu maturitní zkoušky dovoleno používat (např. překladový slovník při psaní písemné práce v cizím jazyce), mohou žáci se SVP navíc používat individuální kompenzační pomůcky.

Kompenzačními pomůckami jsou označovány pomůcky, přístroje a zařízení, jež pomáhají zmírnit důsledek porušené funkce nebo kompenzují funkci zcela vyřazenou. Používáním kompenzačních pomůcek **nesmí žáci se SVP vzniknout neoprávněná výhoda při konání zkoušky** (mezi kompenzační pomůcky proto nepatří encyklopedie, příručky, internet, prostředky umožňující komunikaci na dálku apod.).

Rozlišujeme pomůcky **technické** (osobní počítač včetně speciálního SW a upravených komponent, optické pomůcky, TV lupa, případně osvětlení, polohovací lehátka, Pichtův psací stroj, sluchadlo, kochleární implantát aj.) a pomůcky **didaktické** (slovník synonym, slovník cizích slov, slovník výkladový, frazeologický, valenční, případně i slovník překladový apod.) Důležité je též rozdělení na pomůcky **v osobním vlastnictví žáka** (speciální psací náčiní, sluchadlo, protézy, kochleární implantát apod.), **za jejichž funkčnost si odpovídá žák sám**, a pomůcky **ve vlastnictví školy**, za něž **zodpovídá škola.**

◆ ASISTENCE

Pomoc asistentů je přiznána žákům se SVP, kteří v důsledku svého postižení nemohou ani s využitím kompenzačních pomůcek samostatně vykonat maturitní zkoušku nebo některou její část. Asistentem se zde rozumí osoba, která poskytuje asistenci konkrétnímu žákovi průběžně během školního roku (stálý asistent pedagoga, resp. osobní asistent) nebo jiná osoba jednorázově pověřená touto funkcí právě za účelem asistence u maturitní zkoušky.

Asistentem může být pouze zletilá osoba, která je zavázána k dodržování pravidel asistence v rámci maturitní zkoušky. **Asistent je žákovi povolen na základě dosavadní praxe při výuce;** žák je tedy na asistenci zvyklý a tento způsob práce plně vyhovuje jeho speciálním vzdělávacím potřebám. **Přidělení asistenta** konkrétním žákům je **v kompetenci ředitele školy.**

Úlohou asistenta je pomoci žákovi minimalizovat vnější překážky a důsledky postižení při zkouškové situaci. Jedná se např. o pomoc s orientací a mobilitou v budově školy, s polohováním žáka, s přípravou a obsluhou pomůcek, se zápisem odpovědí do záznamového archu, se čtením textu apod.

Asistent v žádném případě nezasahuje do řešení úloh. Nekomentuje případné žákovy chyby – ani slovně, ani jiným způsobem nenaznačuje správná řešení. Rozsah a forma asistence je stanovena v posudku školského poradenského zařízení.

Asistent může vykonávat jednu nebo více funkcí podle následujícího vymezení:

Praktický asistent

Pomoc praktického asistenta je nutná v těch případech, kdy má žákovo zdravotní postižení závažný nepříznivý dopad na samostatné vykonávání určitých praktických úkonů, které jsou potřebné v průběhu maturitní zkoušky. Praktický asistent vykonává úkony, které přímo nesouvisí s obsahem maturitní zkoušky (jedná se např. o polohování žáka nebo obsluhu žáka během individuálních přestávek) v rozsahu specifikovaném v posudku školského poradenského zařízení. Řídí se rovněž aktuální potřebou žáka.

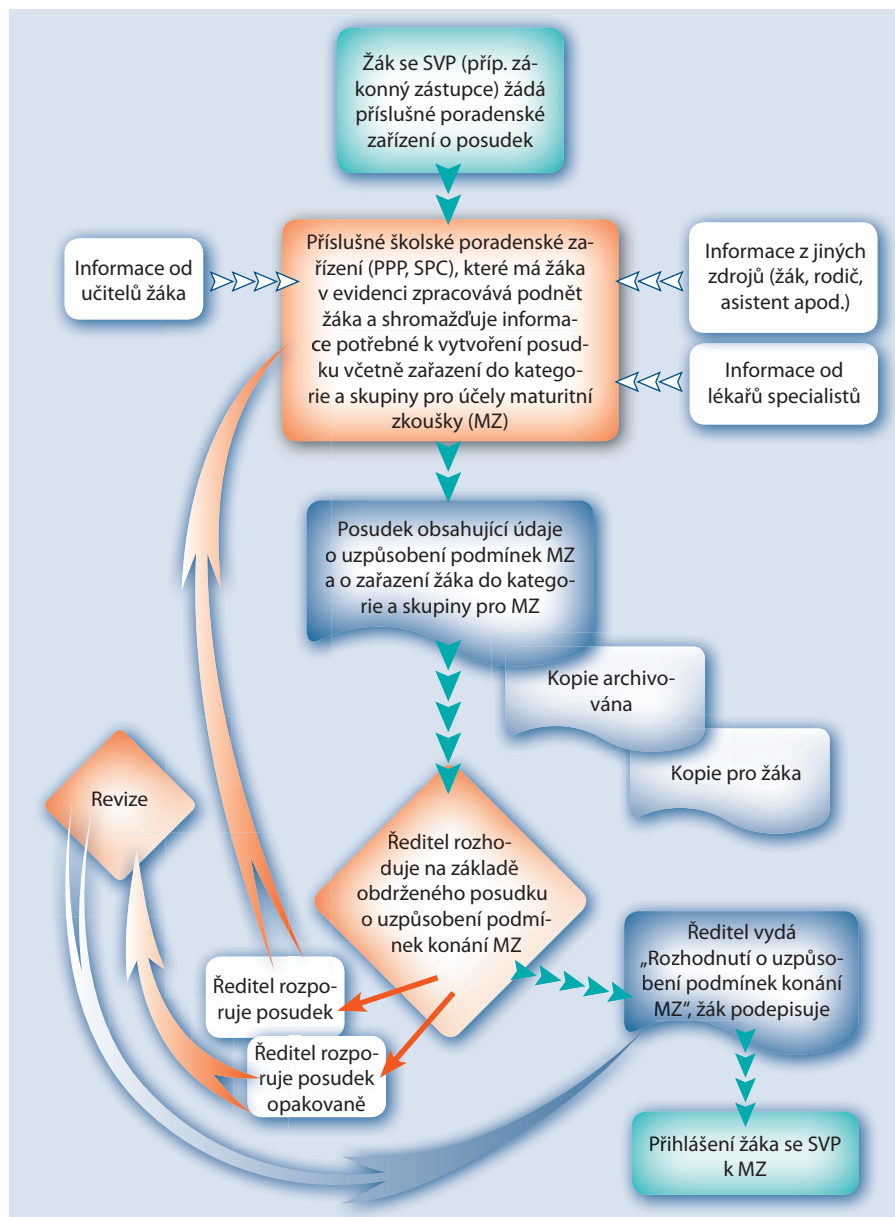
Asistent-zapisovatel

Přítomnost asistenta-zapisovatele je nutná v případech, kdy žák v důsledku zdravotního postižení nemůže psát (nebo píše s velkými obtížemi), ať už ručně nebo na PC. Asistent-zapisovatel zapisuje dle instrukcí žáka a řídí se při tom závaznými pravidly pro zapisování.

Asistent-předčítatel

Pokud nemá žák možnost využít PC s hlasovým výstupem, může mu být přidělen asistent s funkcí předčítatele. Asistent-předčítatel je nutný v případech,

SCHÉMA PROCESU KATEGORIZACE SVP

kdy porucha nebo postižení neumožňuje žákovi (nebo umožňuje pouze s velkými obtížemi) číst psaný text. Asistent-předčítatel je osoba, která v rámci předem stanoveného rozsahu a forem pomoci předčítá text dle instrukcí žáka a řídí se při tom závaznými pravidly pro předčítání.

Motivující asistent

Motivující asistent je přítomen v případech, kdy porucha nebo postižení způsobuje žákovi obtíže v oblasti koncentrace pozornosti a časové orientace, způsobuje obtíže s dokončením započaté práce apod. Motivující asistent napomáhá udržet optimální pracovní chování žáka a jeho orientaci v čase.

Asistent-modifikátor

Asistent-modifikátor modifikuje/interpretuje text tak, aby mu žák porozuměl. Tato funkce může být školským poradenským zařízením přiznána asistentovi pouze v **naprosto výjimečných případech**. Asistent-modifikátor je nutný v případě, kdy narušená komunikační schopnost, porucha či postižení neumožňuje žákovi (nebo umožňuje pouze s velkými obtížemi) porozumět významu textu. Asistent-modifikátor je osoba teoreticky i prakticky způsobilá v oblasti jazykové modifikace a dodržuje pravidla modifikace.

TLUMOČENÍ DO ZNAKOVÉHO JAZYKA NEBO DALŠÍCH KOMUNIKAČNÍCH SYSTÉMŮ

Vycházíme z faktu, že neslyšící a hluchoslepí (tj. osoby, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotnou komunikaci mluvenou řečí) mají právo zvolit si způsob komunikace v českém znakovém jazyce nebo dalších komunikačních systémech, který odpovídá jejich potřebám.

Dalšími komunikačními systémy se rozumí znakovaná čeština, prstová abeceda a ostatní komunikační systémy vycházející z mluveného jazyka (vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, taktilní forma Braillova písma, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma).

U povinných zkušebních předmětů společné části maturitní zkoušky – „**český jazyk a literatura**“ a „**cizí jazyk**“ jsou v didaktickém testu a písemné práci **tlumočeny pouze instrukce a zadání úloh** (nejsou tlumočeny výchozí texty). Ústní zkouška je nahrazena písemnou interakcí mezi žákem a zkoušejícím, např. prostřednictvím chatu.

U ostatních povinných zkušebních předmětů společné části maturitní zkoušky je zajištěn **digitální záznam tlumočení celého testu do čes-**

kého znakového jazyka na CD, které je součástí testové dokumentace. U zkoušek profilové části, zkoušek nepovinných a též v případě jiných, řídicí používaných komunikačních systémů **je přítomen tlumočnick přímo v učebně**.

Přidělení tlumočnicka konkrétním žákům je **v kompetenci ředitele** školy.

Potřeba tlumočení v rámci maturitní zkoušky musí být výslovně uvedena v posudku poradenského zařízení a musí korespondovat s dosavadním způsobem výuky žáka, tzn., že žák je na komunikaci prostřednictvím českého znakového jazyka a/nebo dalších komunikačních systémů zvyklý. Je nutné, aby se tlumočnick a žák seznámili v dostatečném předstihu před maturitní zkouškou a shodli se, že zvolený komunikační systém (včetně případných regionálních specifik) oběma stranám vyhovuje.

Následující tabulka podává základní přehled úprav podmínek pro konání didaktického testu a písemné práce. (Zadání dílčích ústních zkoušek – pracovní listy – nejsou zajišťovány centrálně, jejich příprava a tisk probíhá ve škole a případné modifikace pro žáky se SVP řídí metodickými pokyny CERMATU.

PROCES VEDOUcí K ZAŘAZENí MEZI ŽÁKY SE SVP

Speciální vzdělávací potřeby žáků zjišťuje školské poradenské zařízení, které rovněž vypracovává odborné posudky a návrhy opatření pro školu. Ke speciálním vzdělávacím potřebám žáka přihlíží škola po celou dobu studia a přizpůsobuje průběh a organizaci vzdělávání, přijímá zkoušek a závěrečných zkoušek v souladu s doporučením příslušného poradenského zařízení.

◆ Žák (nebo zákonný zástupce žáka) požádá školské poradenské zařízení, u něhož je evidován, o vypracování posudku, který konkretizuje uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky. Výběr školského poradenského zařízení je dán charakterem speciálních vzdělávacích potřeb (pedagogicko-psychologické poradny jsou specializovány na žáky se specifickými poruchami učení, speciálně pedagogická centra jsou specializována na konkrétní druh postižení – na žáky s tělesným postižením, se zrakovým postižením, se sluchovým postižením, dále na žáky s vadami řeči, poruchami autistického spektra nebo žáky se souběžným postižením více vadami).

◆ Školské poradenské zařízení vypracovává odborný posudek, v němž jsou též informace o zařazení žáka do příslušné skupiny a kategorie, specifikace úprav podmínek konání didaktického testu, písemné práce, ústních zkoušek, zkoušek praktických (jsou-li tyto součástí maturitní zkoušky), výčet kompenzačních pomůcek a specifikace případné asistence či tlumočnických služeb. Při tvorbě posudku spolupracuje školské poradenské zařízení se samotným žákem (či zákonnými zástupci žáka), s vyučujícími, odborným lékařem a dalšími zainteresovanými osobami či institucemi. S posudkem je žák (či zákonný zástupce žáka) seznámen.

◆ Odborný posudek vztahující se k uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky nesmí být k datu přihlašování žáka nebo uchažeče k maturitní zkoušce starší 2 let. Podmínkou pro vydání odborného posudku

vztahujícího se k uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky pro žáky v kategorii SPU-O je skutečnost, že žák je k datu vyhotovení posudku v péči poradenského zařízení příslušného typu alespoň 2 roky a po celou dobu je veden s diagnózou, která je uvedena v kategorii SPU-O.

- ◆ Školské poradenské zařízení doručí originál posudku řediteli školy, jednu kopii předá žákovi (příp. zákonnému zástupci) a druhou kopii archivuje spolu s ostatní dokumentací žáka.

◆ Ředitel školy obdrží posudek školského poradenského zařízení a na jeho základě vydá rozhodnutí o uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky. V případě, že je posudek školského poradenského zařízení ve výrazném nesouladu s dosavadním způsobem výuky žáka (např. posudek uvádí taková uzpůsobení podmínek, jaká žák až dosud v praxi nevyužíval), kontaktuje ředitel příslušné poradenské zařízení a žádá o přezkoumání případu a o případnou změnu posudku.

◆ Pokud nedojde ke shodě, obrátí se ředitel na CERMAT, který v součinnosti s dalšími institucemi zajistí vypracování nezávislého revizního posudku.

◆ Rozhodnutí ředitele zakládá nárok žáka na úpravu podmínek konání maturitní zkoušky a tvoří přílohu přihlášky k maturitní zkoušce. Žák (nebo zákonný zástupce žáka) svým podpisem potvrdí souhlas s rozhodnutím ředitele. Ředitel školy zodpovídá za dodržení úprav podmínek konání maturitní zkoušky.

MATURITNÍ KALENDÁŘ S DROBNOU ZMĚNOU

V prvním čísle Maturitního zpravodaje jsme publikovali maturitní rozvrh se změněným pořadím konání ústních zkoušek a zkoušek konaných formou testů a písemných prací. Tento krok vyvolal živou diskusi zejména s řediteli škol.

Vedla ke dvěma závěrům:

1. je žádoucí posunout termín uzávěrky pro podávání přihlášek žáků k maturitní zkoušce o 14 dnů. Důvodem je skutečnost, že vysoké školy zveřejňují svá rozhodnutí o podobě a požadavcích přijímacího řízení k VŠ studiu nejdříve v polovině října. A protože předpokládáme, že požadavky vysokých škol budou mít zásadní a rostoucí vliv na rozhodnutí žáků z čehož konat maturitní zkoušku, je třeba tyto 2 procesy časově synchronizovat.
2. jako žádoucí se jeví rovněž úprava termínů, resp. začátků a konců období určeného pro konání:
 - a) praktických a písemných zkoušek profilové části;
 - b) ústních profilových zkoušek a dílčích ústních zkoušek společné části.

Změna, do které vyústila diskuse s řediteli škol, se vyznačuje především tím, že školy z hlediska termínů méně omezují. Nevytváří potřebu kodifikovat výjimky pro některé specifické obory a dává obecně ředitelům větší prostor pro optimalizaci.

Kalendář maturitní zkoušky v řádném termínu zkoušek ve školním roce 2009/2010 vypadá po výše uvedených změnách následovně:

- ◆ termín pro podání přihlášky žáka se posouvá na 30. října 2009;
- ◆ termín pro ukončení registrace přihlášek žáků do centrálního registru je 13. listopadu 2009;
- ◆ období, v němž se mohou konat praktické a písemné zkoušky profilové části, začíná 19. dubna a končí 15. června 2010;
- ◆ období, v němž se mohou konat ústní profilové zkoušky, obhajoby maturitních prací a dílčí ústní zkoušky společné části před zkušební maturitní komisí, začíná 3. května a končí 15. června 2010;
- ◆ období konání testů a písemných prací společné části zůstává neměnné, tj. od 31. května do 8. června 2010.

Diskuse s řediteli škol rovněž otevřela již nyní existující problém statutu žáka v období, kdy je z právního hlediska žákem školy, ale do školy nedochází např. proto, že již složil všechny „maturitní“ zkoušky. Jinými slovy jde o to zajistit, aby v tomto období škola nenesla právní odpovědnost za žáka a jeho konání. Ministerstvo školství přislíbilo, že tento problém v připravované „maturitní“ vyhlášce po právní stránce jednoznačně ošetří.

KALENDÁŘ MATURITNÍ ZKOUŠKY PRO ROK 2010

RÁDNÝ TERMÍN	TÝDEN							SPOLEČNÁ ČÁST MZ				PROFILOVÁ ČÁST MZ			
	PO	ÚT	ST	ČT	PÁ	SO	NE	DIDAKTICKÉ TESTY	PISEMNE PRÁCE	DÍLČÍ ÚSTNÍ ZKOUŠKY	ÚSTNÍ ZKOUŠKY	PISEMNE ZKOUŠKY	PRAKTICKÉ ZKOUŠKY		
ŘÍJEN 2009				1	2	3	4								
	5	6	7	8	9	10	11								
	12	13	14	15	16	17	18								
	19	20	21	22	23	24	25								
LISTOPAD 2009	26	27	28	29	30										
	2	3	4	5	6	7	8								
	9	10	11	12	13										
	16	17	18	19	20	21	22								
DUBEN 2010	23	24	25	26	27	28	29								
	30														
				1	2	3	4								
	5	6	7	8	9	10	11								
KVĚTEN 2010	12	13	14	15	16	17	18								
	19	20	21	22	23	24	25								
	26	27	28	29	30										
	3	4	5	6	7	8	9								
ČERVEN 2010	10	11	12	13	14	15	16								
	17	18	19	20	21	22	23								
	24	25	26	27	28	29	30								
	31	1	2	3	4	5	6								
ČERVEN 2010	7	8	9	10	11	12	13								
	14	15	16	17	18	19	20								
	21	22	23	24	25	26	27								
	28	29	30												

- období, kdy se mohou dle rozhodnutí ředitele konat praktické a písemné profilové zkoušky
- období, kdy se mohou dle rozhodnutí ředitele školy konat ústní zkoušky profilové a společné části MZ
- blok testů a písemných prací společné části MZ (jednotné zkušební schéma)

OPRAVNÉ A NÁHRADNÍ ZKOUŠKY

aneb co když žák neuspěje v řádném termínu konání maturitní zkoušky?

Pro úspěšné absolvování maturitní zkoušky (MZ) je podmínkou úspěšné složení společné i profilové části, tzn. všech povinných zkoušek obou částí. V případě komplexních zkoušek to znamená uspět ve všech třech dílčích zkouškách (díleční ústní zkoušce, písemné práci i didaktickém testu). Pokud žák neuspěje u jedné nebo více povinných zkoušek v řádném termínu konání MZ, má možnost konat až dvě opravné zkoušky. Žák má tedy možnost maturitní zkouš-

ku skládat celkem třikrát – jednou v řádném nebo náhradním termínu a dvakrát v rámci opravných zkoušek.

ROZDÍL MEZI NÁHRADNÍM TERMÍNEM A OPRAVNOU ZKOUŠKOU

Zkouška v náhradním termínu je určena těm žákům, kteří se:

- a) k maturitní zkoušce v řádném termínu nepřihlásil,

b) k maturitní zkoušce v řádném termínu nebo k opravné zkoušce přihlásí, ale nedostaví se a řádně se omluví.

Konáním zkoušky v náhradním termínu se nesnížuje počet možných opravných pokusů!

Dílicí ústní zkouška komplexní zkoušky se koná v jiném termínu než ostatní dílicí zkoušky (písemná práce a didaktický test). Může se tedy stát, že se žák v jednom z těchto termínů nedostaví a omluví se. Zde neplatí pravidlo opakování celé komplexní zkoušky. Žák tedy koná v náhradním termínu pouze tu dílicí zkoušku, kterou nemohl z důvodu omluvené nepřítomnosti vykonat.

Opravnou zkoušku koná žák v případě neúspěchu v řádném termínu, a to pouze z těch předmětů, v nichž neuspěl. Jak je tomu u komplexních zkoušek? Pokud žák neuspěje u jedné z dílicích zkoušek, opravuje všechny tři dílicí zkoušky, tedy celou komplexní zkoušku. Pro opravnou zkoušku může žák zvolit jinou úroveň obtížnosti, než kterou si vybral pro zkoušku v řádném termínu, případně pro první opravnou zkoušku. Pokud tedy konal zkoušku ve vyšší úrovni obtížnosti a neuspěl, může u opravné zkoušky zvolit úroveň základní. Opravné zkoušky společné části lze konat v 5 následujících letech po ukončení studia na střední škole. Žák tedy nemá povinnost konat opravnou zkoušku v podzimním termínu téhož roku. Jinak řečeno, je zcela na žákovi, na jaký termín se k opravné zkoušce přihlásí, pokud tak učiní do 5 let od ukončení školy. Opravné zkoušky z nepovinných předmětů se nekonají! V případě nepovinných zkoušek lze opravnou zkoušku nahradit složením tzv. jednotlivé zkoušky (informace o jednotlivé zkoušce naleznete na www.novamaturita.cz).

TERMÍNY NÁHRADNÍCH A OPRAVNÝCH ZKOUŠEK

Možné termíny náhradních a opravných zkoušek společné části jsou buď v září, nebo v květnu a červnu následujícího školního roku (řádný termín konání MZ pro následující rok). Pokud mluvíme o podzimním termínu, náhradní a opravné zkoušky společné části MZ pro ty, kteří maturují v roce 2010, se konají v průběhu prvního úplného pracovního týdne měsíce září následujícího školního roku, konkrétně od 6. do 10. září 2010. Budou mít rovněž jednotné zkušební schéma, které však bude stanoveno až na základě přihlášek žáků (důvodem je optimalizace časového rozvrhu zkoušek s cílem minimalizovat délku jejich trvání na školách). Stejně jako v řádném termínu MZ je podmínkou podání přihlášky řediteli příslušné školy, a to:

- ♦ **na zářijový termín** v červnu (pro rok 2010 do 28. června, tedy týden poté, kdy se žáci

KALENDÁŘ MATURITNÍ ZKOUŠKY PRO ROK 2010

ZÁŘIJOVÝ TERMÍN (NÁHRADNÍ A OPRAVNÉ ZKOUŠKY)	PO ÚT ST ČT PÁ SO NE							SPOLEČNÁ ČÁST MZ				PROFILOVÁ ČÁST MZ						
	PO	ÚT	ST	ČT	PÁ	SO	NE	DIDAKTICKÉ TESTY	PÍSEMNÉ PRÁCE	DÍLČÍ ÚSTNÍ ZKOUŠKY	ÚSTNÍ ZKOUŠKY	PÍSEMNÉ ZKOUŠKY	PRÁCTICKÉ ZKOUŠKY					
ČERVEN 2010	31	1	2	3	4	5	6											
	7	8	9	10	11	12	13											
	14	15	16	17	18	19	20											
	21	22	23	24	25	26	27											
	28	29	30															
...						
SRPEN 2010	2	3	4	5	6	7	8											
	9	10	11	12	13	14	15											
	16	17	18	19	20	21	22											
	23	24	25	26	27	28	29											
ZÁŘÍ 2010	30	31	1	2	3	4	5											
	6	7	8	9	10	11	12											
	13	14	15	16	17	18	19											
	20	21	22	23	24	25	26											
	27	28	29	30														

- období, kdy se mohou dle rozhodnutí ředitele konat náhradní a opravné praktické a písemné profilové zkoušky
- období, kdy se mohou dle rozhodnutí ředitele školy konat náhradní a opravné ústní zkoušky profilové a společné části MZ
- blok testů a písemných prací náhradních a opravných zkoušek společné části MZ (JEZUS 9)

dozvědí výsledky zkoušek konaných v řádném termínu),
 ♦ **na květen a červen** koncem října daného školního roku.
 Žák podává přihlášku k náhradním či opravným zkouškám na zářijový termín nejpozději tři pracovní dny před termínem, kdy přestává být žákem školy. Ředitel školy má pak dva pracovní dny na to, aby přihlášky postoupil do centrálního registru spravovaného CERMATem. Opravné a náhradní zkoušky společné části MZ se na rozdíl od řádného termínu konají pouze ve vybraných školách, tedy nikoli ve všech středních školách. Výjimkou jsou dílicí ústní zkoušky z českého jazyka a literatury a cizího jazyka, které koná žák ve škole, kde studoval, resp. ukončil střední vzdělání. Síť škol, na kterých se budou konat opravné a náhradní zkoušky, bude stanovena dohodou mezi CERMATem, příslušnými středními školami a jejich zřizovateli. Jejich počet, umístění a kapacita bude odpovídat množství a struktuře žáků, kteří budou zkoušky konat. Vlastní přidělení žáka do školy provede CERMAT, a to z důvodu nutné bilance a optimalizace kapacit a potřeb. Učiní tak ale takovým způsobem, aby žák nemu-

sel kvůli náhradní či opravné zkoušce příliš cestovat. Pozvánku ke konání náhradních a opravných zkoušek obdrží žák v průběhu posledního týdne prázdnin (přípravného týdne) ve své „kmenové“ škole. V pozvánce bude uvedeno kam a kdy se má k příslušné zkoušce / zkouškám dostavit. Náhradní a opravné zkoušky profilové části MZ konané formou praktické zkoušky mohou probíhat v průběhu celého měsíce září s tím, že nejzazším termínem pro vystavení maturitního vysvědčení je poslední zářijový den. Náhradní a opravné zkoušky konané formou ústní (ústní profilové zkoušky i dílicí ústní zkoušky společné části) se konají v průběhu měsíce září na kmenových školách žáků, a to nejpozději do 15. září. Žáci, kteří konají opravné zkoušky formou testů a písemných prací společné části (nikoli tedy formou praktické profilové zkoušky), obdrží vysvědčení a případně i protokol o vykonání společné části maturitní zkoušky nejpozději do konce týdne následujícího po ukončení jednotného zkušební schématu. Přehledně znázornění nabízí schéma Kalendář maturitní zkoušky pro rok 2010 – zářijový termín náhradních a opravných zkoušek.

PROČ SE NENÍ TŘEBA OBÁVAT NOVÉ MATURITY (1)

Jako jeden z leitmotivů debat o nové maturitě a o jejím zavedení v roce 2010 zaznívají obavy žáků a částečně i pedagogů. Řada z nich je pouhou přirozenou intuitivní a neopodstatněnou reakcí na „nové a neznámé“ a možná i na nedostatek potřebných informací. Většina má však společného jmenovatele v obavě, že žáci se nestihnou na „státní“ část maturity dobře připravit a že se škola v přípravě na maturitu mine s tím, co se „bude u státní maturity zkoušet“.
Na základě reakcí a dotazů učitelů, žáků a jejich rodičů jsme připravili pro ředitele CERMATu několik otázek. Zde máte k dispozici první část z nich spolu s jeho odpověďmi.

R: Kde jsou podle Vás příčiny existujících obav učitelů a žáků z nové maturitní zkoušky?

Z: Osobně vidím tři příčiny. Předně v tom, že nová maturita je zejména v její státní části skutečně novým

prvkem. Je tedy logické, že příchod či očekávání něčeho nového s sebou nese jistou dávku obav. Navíc je státní část maturity do značné míry nezávislá na škole a je postavena na principu objektivního průběhu a vyhodnocení výsledků zkoušek. Bude tedy

měřit všem stejným metrem a to vyvolává přirozené obavy. A třetím problémem je nedostatek informací, který musíme co nejrychleji odstranit.

R: Chcete tedy říci, že se učitelé obávají, že učí dle kritérií zkoušek státní části maturitní zkoušky špatně?

Z: Myslím, že jisté obavy jsou přirozeným projevem jejich zodpovědnosti za úspěch žáků. V tomto ohledu je to nesmírně pozitivní. Tím ovšem nevylučuji, že v omezeném procentu případů si učitelé uvědomují určité nedostatky. Ale i to je zcela logické.

R: Jednou z často zmiňovaných obav je, že škola v daném oboru nepřipravuje žáky na to, co bude předmětem zkoušek ve státní části.

Z: Zde platí zcela jednoznačně, že obsah zkoušek základní úrovně obtížnosti je odvozen od toho, co se má dle „závazných osnov“ učit ve všech maturitních oborech. Tón budou tedy v případě základní úrovně obtížnosti logicky udávat obory, kde výuka příslušného předmětu není těžištěm profilu absolventa. V případě zkoušek vyšší úrovně obtížnosti je tomu naopak – obsah a náročnost jsou odvozeny naopak od oborů, jejichž cílem či běžnou praxí je připravovat žáky k vysokoškolskému studiu. Je však možné, že se realita výuky na některých školách od závazných učebních dokumentů poněkud liší, resp. že výuka daného předmětu je na periferii zájmu školy více, než závazné normy předpokládají. Pro tyto případy je připraveno hned několik kroků, které mohou takovým školám hrozící riziko avizovat.

R: Co když žáci přecení své schopnosti a zvolí nevhodnou úroveň obtížnosti?

Z: Zde je třeba předeslat, že je žák při volbě úrovně obtížnosti povinných zkoušek zcela svobodný. Budoucí maturant na gymnáziu tedy může zvolit základní úroveň, stejně jako maturant na odborném učilišti úroveň vyšší. Svoboda volby však s sebou nese i zodpovědnost a zodpovědná volba potřeby informací, podle nichž žák své rozhodnutí činí. S tím koncept přípravy nové maturity počítá hned v několika ohledech. Jsou zakomponovány jak do samotného modelu nové maturity, tak i do přípravy na její zavedení.

R: Pojdme tedy k informacím. Co již bylo v tomto smyslu učiněno?

Z: Alibistický úředník by vám na tento požadavek odpověděl jednoduše – máte katalogy požadavků ke zkouškám společné části, máte osnovy – co víc potřebujete. Jenže my nejsme alibistickými úředníky a víme, že od katalogů a osnov je cesta ke konkrétní představě o tom, co se bude reálně zkoušet, dlouhá a často nejednoznačná. Je tu zapotřebí názorné informace a nejlépe přímé zkušenosti. A na to nemusí stačit ani zveřejněné ilustrační testy, ani několikaletá možnost účasti škol v Maturitách nanečisto.

R: Co tedy mohou školy, učitelé a žáci očekávat?

Z: Obecně platí, že CERMAT je zodpovědný za to, že budou mít potřebné a využitelné informace k dispozici všichni, kdo je potřebují. A také za to, že tyto informace budou poskytovány z pohledu klienta tím nejefektivnějším způsobem. A naším klientem je učitel a žák. Na druhou stranu nejsem do té míry sociální inženýr, abych si kladl nereálné cíle parafrází výroky

jednoho z našich politiků: „Budete informováni, i kdybyste nechtěli.“ Tím hovořím i o těch 20 % škol, které se ani jednou neúčastnily akcí Maturita na nečisto.

Ale vrátím se zpět k tématu. Klíčem k dobré informovanosti budou dvě akce – maturitní generálka a informační podpora učitelů češtiny a cizích jazyků.

MATURITNÍ GENERÁLKA JAKO UNIKÁTNÍ ZDROJ INFORMACÍ

R: V souvislosti s maturitní generálkou se hovoří zejména o tom, že má prověřit, zda jsou v pořádku testy a zadání zkoušek a zda je funkční a bezpečný logistický model nové maturity. Její význam pro informování žáků a učitelů je zmiňován spíše sporadicky.

Z: Za to pravděpodobně může trochu zavádějící označení generálka. S generálkou nové divadelní hry také není spojována informovanost diváků. U maturitní generálky je to trochu jinak. Osobně považuji její informační cíl a smysl za možná mnohem významnější než to, že si společně ověříme, „že to mechanicky funguje“. Ono „to bude fungovat“ totiž pouze ve spolupráci a součinnosti s našimi učiteli a žáky. Informační funkce maturitní generálky pro školy je podle mne prioritním cílem generálky. Je na ní podstatné, že se jí budou účastnit právě ti žáci, kteří budou na přelomu května a června roku 2010 poprvé maturovat ponovu. Nejen pro učitele, ale i pro žáky to tedy bude přímá a nezprostředkovaná zkušenost a informace. A co víc – informace, poskytnutá v pravý čas a tou nejvýraznější možnou formou.

R: Co tedy přinese maturitní generálka učitelům a žákům? Už jsme informovali o tom, že bude mít tři fáze – duben 2009, září 2009 a leden 2010. Můžete to vzít postupně?

Z: První, tj. dubnová, fáze bude zaměřena prakticky pouze na ověřování metodiky zkoušek a jejich hodnocení. Zúčastní se jí asi 100 vybraných škol a 10 tisíc nynějších žáků posledních ročníků maturitních oborů. To budou poslední maturanti, kteří budou maturovat postaru. V tomto ohledu bych informační funkci první fáze generálky nepřeceňoval. Možná to bude pro žáky nezprostředkovaná informace o tom, čemu to unikli. Klíčové jsou druhá, tedy podzimní, fáze a třetí, a to zimní, fáze generálky.

MATURITNÍ TESTY – ZÁŘÍ 2009

R: Zaměříme se tedy na září.

Z: Na přelomu září a října proběhne na všech školách generálka povinných zkoušek, konaných formou didaktických testů. Pravda, pro školy nebude účast stanovena jako povinná, ale dobrovolná. Očekáváme však, že v zájmu svých žáků tuto možnost využijí všechny. Termín generálky, tj. přelom září a října – nebyl zvolen náhodně. 30. října 2009 je totiž poslední termín pro podání přihlášky žáka k maturitní zkoušce, a tedy poslední termín pro rozhodnutí, z jakých předmětů a v jaké úrovni obtížnosti bude žák maturovat. Žáci i jejich učitelé dostanou do 15. října podrobné informace o tom, jak v testech uspějí.

R: Z čeho budou žáci konat „generálkové“ testy?

Z: Žáci budou v rámci této generálky konat povinné testy z českého jazyka a literatury, z cizí-

ho jazyka a z matematiky, a to v základní úrovni obtížnosti. Kromě toho budou moci žáci dle svého rozhodnutí složit testy z těchto předmětů i ve vyšší úrovni obtížnosti. Ti, kteří tak učiní, budou mít praktickou zkušenost s tím, jaký je mezi oběma úrovněmi obtížnosti rozdíl. A díky tomu, že dostanou výsledky testů obou úrovní, budou moci zvážit, do jaké míry je vyšší úroveň obtížnosti pro ně samé rizikem.

R: Jaké informace dostanou učitelé a žáci na základě vyhodnocení výsledků testů?

Z: Výsledky budou prezentovány v absolutním vyjádření i v porovnání s průměrnými výsledky všech žáků a žáků příbuzných či stejných středních škol a oborů vzdělání. Učitelé budou mít k dispozici i výsledky z jednotlivých úloh, aby tak mohli lépe analyzovat zdroje potenciálních rizik a lépe zacílit přípravu na maturitní zkoušku v posledním ročníku studia. U příležitosti maturitní generálky učitele příslušných předmětů na škole požádáme také o vyplnění dotazníku. Jednou z jeho součástí bude i odhad výsledků jejich žáků u jednotlivých testových úloh. Ten potom porovnáme s reálnými výsledky a toto porovnání dostanou učitelé k dispozici. Hodnotu takové informace pro učitele není, myslím, třeba příliš rozvádět.

R: Generálkové testy se ale konají na začátku školního roku, ostré maturity na jejím konci. Budou testy obsahovat i látku posledního ročníku?

Z: Ano, budou. Jednak je jedním z cílů informovat školy o obsahu a náročnosti plnohodnotných maturitních testů, jednak neumíme jednotně určit, které testové úlohy na kterém oboru či v které škole ještě nebrali. Aby však výsledky „generálkových“ testů byly pro žáky i učitele relevantní, požádáme učitele ve zmíněném dotazníku, aby označili úlohy, „které se ještě nebraly“, a my na základě toho tyto úlohy ze zpracování vyloučíme.

R: Známe přesné termíny podzimní generálky?

Z: Jisté je, že generálka bude trvat tři dny. Je to nejméně 6 testů, přičemž musíme počítat i s prodlouženým časem pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Panu ministrovi navrhneme „svatováclavskou“ generálku, tj. termín 30. 9.–2. 10. 2009, finální rozhodnutí bude na něm. Podstatné je, že výsledky dostanou školy, tj. žáci a učitelé, nejpozději do 15. října, tedy 2 týdny před uzavěrkou přihlášek k ostré maturitní zkoušce.

PÍSEMKY Z ČEŠTINY A CIZÍHO JAZYKA – LEDEN 2010

R: Pojdme nyní k lednové části maturitní generálky.

Z: V lednu, tedy 5 měsíců před ostrou maturitou, proběhne další část generálky. Ta se bude týkat písemných prací z českého jazyka a literatury a z cizího jazyka, a to jak v základní, tak ve vyšší úrovni obtížnosti. Protože však žáci v té době již budou mít podanou přihlášku k maturitě (30. 10. 2009), budou se účastnit písemky podle této své volby. Pokud tedy žák bude maturovat z českého jazyka a literatury ve vyšší úrovni obtížnosti a z němčiny v úrovni základní, dostane zadání „generální písemky“ z „vyšší češtiny“ a „základní němčiny“, pokud žák zvolí pro povinné zkoušky ostré maturity základní úroveň

obtížnost z českého jazyka a literatury a matematiku, bude psát „generální písemku“ pouze ze „základní češtiny“.

R: Lednová generálka bude povinná pro všechny školy a žáky?

Z: Platí totéž, co v případě podzimní části. Tedy povinnost to pro školy není, je to pouze nabídka. Pokud se však škola rozhodne této nabídky využít, bude se muset řídit jejími pravidly. A mezi ně patří účast všech žáků posledních ročníků maturitních oborů školy bez ohledu na formu a obor studia. Je ale jasné, že pokud se žák rozhodne se generálky neúčastnit, účastnit se jí nebude a nikdo ho za to nepotrestá.

R: Kdy dostanou učitelé a žáci zpět informace o tom, jak u „generálek“ písemek uspějí?

Z: Na rozdíl od „podzimních“ testů, jejichž výsledky jsou vyhodnocovány centrálně, budou hodnocení písemných prací, stejně jako u ostře maturity, provádět učitelé-hodnotitelé na školách. Jinými slovy – absolutní výsledky žáků školy budou znát učitelé dříve než CERMAT. Finální výsledky budou po jejich centrálním zpracování školám k dispozici nejpozději do 14 dnů od ukončení zkoušek. I v případě písemek platí, že učitelé i žáci dostanou zpět informace v takové podobě, z níž bude patrné, na co zaměřit svoji přípravu na maturitní zkoušku v druhém pololetí.

ÚSTNÍ ZKOUŠKA Z ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

R: A co dílčí ústní zkoušky z češtiny a cizího jazyka? Budou si je moci žáci zkusit také na nečisto?

Z: Vzhledem k charakteru těchto zkoušek není možné dílčí ústní zkoušky pilotovat plošně. Znamenalo by to zastavit střední školy prakticky na jeden celý týden a výsledný efekt by tomu rozhodně neodpovídal. Tuto „pilotáž“ si bezesporu provedou se žáky jejich učitelé v průběhu přípravy na maturitní zkoušku sami. Platí totiž, že centrálně a jednotně budou stanoveny pouze metodiky pro přípravu obsahu ústní zkoušky z češtiny, pro její průběh a pro vyhodnocení jejich výsledků. Vlastní obsah zkoušky je v rukou učitelů školy, vyhodnocení pak v rukou zkušební maturitní komise a hodnotitelů z řad učitelů kmenové školy.

R: Co lze udělat proti riziku neúspěšnosti u dílčí ústní zkoušky z češtiny?

Z: Proti současné praxi je nová metodika ústní zkoušky z češtiny k žákům mnohem vstřícnější. Bude od nich požadovat komplexnější dovednosti, ale umožní jim vsadit na jistotu. Dneska si žák losuje maturitní téma z témat, která jsou určena pro celou třídu centrálně. Já jsem si u maturity kupříkladu vytáhl Lumírovce

– téma mně na hony vzdálené a také to podle toho dopadlo. Nová metodika umožňuje, aby byla pro konkrétního žáka v „klobouku“ připravena k výběru pouze témata, která ho zajímají, resp. témata, v kterých si je jistější, protože si tato témata „předvybral“. U zkoušky tedy losuje z „vlastního klobouku“.

R: Jak tomu mám rozumět?

Z: Zkouška se koná na základě zadání ve formě pracovního listu. Zadání vždy vychází z výňatku uměleckého literárního díla. Nutným předpokladem tedy je, aby žák příslušné dílo četl a znal jeho širší kontext. V tomto bude zkouška nepochybně těžší. Já jsem z těch nešťastných Lumírovců tehdy nic nečetl a přece jsem odmaturoval. Podle nové metodiky bych neměl sebelepší šanci.

Druhou stranou mince je to, že si žák může předvolit díla, která četl. Škola totiž stanoví do 30. září posledního ročníku studia školní seznam literárních děl. Z nich si každý žák do 31. března vybere a nahlásí dvacet, resp. třicet (podle úrovně obtížnosti zkoušky) z nich. A právě a jen z těchto vybraných děl si bude losovat. Logicky si nikdo nebude vybírat do „svého klobouku“ díla, která nečetl nebo jsou mu z duše protivná a nic o nich neví. U maturitní zkoušky tak nebude nemile překvapen, ať už si vytáhne pracovní list 19, 13 nebo 7, protože tam vždy najde pracovní list s úryvkem z díla, které koncem března nahlásil.

R: Běžná praxe dohnat celé 4 roky studia o „svatáku“ asi tady nebude moc účinná.

Z: Samozřejmě platí, že pokud někdo nahlásil „svůj maturitní klobouk“ a přípravu zanedbá, má proti stávající praxi mnohem větší jistotu, že to bude muset při opravné zkoušce zkusit ještě jednou a tentokrát doopravdy. Leda, že by předtím bral kursy rychločtení. Ostatně nová maturita by neměla být založena na tom, co se dá rychle naučit, a tím pádem i rychle zapomenout. Stejně jako by na tom neměla být založena celá školní výuka po tzv. kurikulární reformě. Ale to už zní trochu frázovitě.

R: To působí dojmem, že už nebude žákům u maturity stačit, aby se „navrčeli“, kdy se který spisovatel narodil a co napsal. To, o čem budou u ústní zkoušky hovořit, asi budou muset skutečně znát. Je to tak?

Z: Velmi lapidárně řečeno, v tom spočívá podstata změny ústní zkoušky z českého jazyka. Telefonní seznamy dat narození a úmrtí našich a světových spisovatelů a literárních děl bez toho, aby měl žák alespoň elementární představu, o kom či o čem hovoří, by měly být minulostí. Učit se obsah Wikipedie nazpaměť je přece jenom trochu luxus, na který nemáme. Ke složení zkoušky bude nutné příslušné dílo skutečně přečíst. Na druhou stranu si bude moci žák zvolit užší výběr děl, kterých se bude

jeho maturita týkat. Jinými slovy je to jistota poctivé práce, nikoli nejistota masivního drilu. Zároveň je tu mnohem větší jistota, že špatná příprava bude znamenat špatný výsledek.

R: To ale může být pro řadu učitelů nepříkrovnatelná změna stylu práce a výuky. Pro některé možná až fatální. Uvědomujete si to?

Z: Čas od času tuto otázku v té či oné podobě slyším a vždycky mě rozběsí. Přestaňme už proboha dělat z našich češtinářů neschopné pitomce. Téměř ze sta procent jsou to kvalifikovaní učitelé češtiny, tj. profesionálové se širokými znalostmi a dovednostmi, které často při výuce využívají jen z malé části. Nechtějte mne přesvědčovat, že kvalifikovaný češtinář spatřuje smysl své didaktické práce v tom, že žákům diktuje seznamy autorů a děl. A pak se s nadšením vyžívá v tom, že kontroluje a sankcionuje otrávené žáky za to, že se ten seznam nenaučí nazpaměť. Jako dnes si pamatují útrpný pohled paní profesorky Horáčkové, když jsem ze sebe soukal ty zmíněné Lumírovce. Chudákovi jí bylo jasné, že vůbec netuším, která bije. Vaše hypotéza by byla platná, kdyby naši češtináři měli k výuce stejnou kvalifikaci, jako mám já, tj. nulovou. Ale tak tomu naštěstí ve školách není.

To, co musí naši češtináři dostat, jsou informace. Ne o tom, jak mají učit, ale v čem je podstata pojetí a metodiky nové ústní maturitní zkoušky. Oni si to velmi rychle adaptují pro sebe a poradí si. Nejen proto, že to jsou profesionálové, ale i proto, že to bude pro většinu z nich změna k lepšímu. Řadě z nich to bezesporu vrátí smysl jejich didaktické práci. Ten lze jen těžko hledat v předčítání telefonních seznamů.

R: Jak jim ty potřebné informace chcete sdělit?

Z: Od února do června proběhne rozsáhlá informační kampaň zaměřená na učitele českého jazyka a literatury. Základním tématem bude pojetí písemné práce a dílčí ústní zkoušky. Učitelé dostanou všechny potřebné informace mj. stran metodiky pro přípravu obsahu dílčí ústní zkoušky a stran přípravy žáků ke zkouškám. Učitelé češtiny díky tomu poznají, že připravovaná změna není žádnou revolucí. Zároveň budou na základě těchto informací s to přesněji zacílit přípravu žáků na maturitní zkoušku z češtiny v posledním ročníku studia. Jako základní metodu probrání tohoto tématu zvolíme diskusní semináře, diskusní fórum češtinářů na www.novamaturita.cz a doplňkové i telefonickou a e-mailovou help-line. O všem se dozví naši češtináři nejpozději první týden v lednu.

R: Nechcete ještě něco našim učitelům na závěr sdělit?

Z: Nojo vidíte, málem bych zapomněl, že budou Vánoce. Tak buďte hlavně všichni v klidu a pohodě. Všechno se zvládne, tím spíš nová maturita.

... pokračování příště

MATURITNÍ ZPRAVODAJ 4 2008

Vychází jako vkládaná příloha Učitelských novin

Zpracovalo Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání – CERMAT v rámci systémového projektu Kvalita I operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Projekt Kvalita I je realizován MŠMT ve spolupráci s partnerskými organizacemi.